

Litteraturoversikt

TITEL:

Mina krig: Politik och demokrati i fredens tjänst

FÖRFATTARE:

Carl Bildt

FÖRLAG:

Albert Bonniers Förlag, ScandBook UAB, Litauen, 2022

Man måste nästan vara en Carl Bildt för att tillgodogöra sig hans 600 sidors-bok om ”dramatiska skeenden i vår samtidshistoria” – hans egen beskrivning. Outtröttlig som alltid har denne, vår akademis frånvarande ledamot, var han än befunnit sig hört telefonen ringa med nya larmsamtal och hastat ut för ge sina bidrag till hur uppblussande konflikter kunde biläggas. Man får gå tillbaka till Hjalmar Branting för att finna en liknande bergfast tro på diplomatin som fredens hantverk. Denna Bildts stora heder har dock inte vunnit mycken ankläng bland kritiska recensenter, som nog storknat av alla detaljer om ”hur det gick till”.

Mindre än man kanske är van vid har Bildt ändå hållit tillbaka tendensen att veta bäst och även erkänt enstaka tillkortakommanden. Slående med boken är hur litet Sverige faktiskt är på de stora arenorna och där författaren krishanterar under förstlingsbesök i arenor vi saknat närhet till, t ex Tchad. När det mörknar saknar Bildt som andra hur Putin skulle kunna mötas med diplomati. Erfaren som få har han varit bättre än de flesta att inse brister i försök till våldslösningar som inför Natos bombkrig i Kosovokrisen 1999 och mot Khadafi 2011.

Till de mest intressanta hör hans hantering av Estlands rysktalande minoritet och omsorgen om Georgiens överlevande som

demokrati. Irak och Afghanistan? Kanske till nästa bok.

TITEL:

Studies in Generalship: Lessons From the Chiefs of Staff of the Israeli Defense Forces

FÖRFATTARE:

Meir Finkel

FÖRLAG:

Hoover Institution Press, Stanford University, 2021

Det här är en studie om israeliska generaler, närmare bestämt landets tjuoen stabschefer från 1947 till 2018, det år boken skrevs på nationalspråket. Dessa nationella gestalter, vad vi skulle kalla generalstabschefer eller överbefälhavare, åtnjöt hög respekt bland både politiska ledare och allmänhet för sina beslut, råd och personligheter. Några svenska motsvarigheter har vi egentligen inte haft; det skulle möjligen vara Helge Jung. Men här handlar det inte om recensioner av deras verk utan om sex slags situationer de ställts inför och hur de då agerat.

Det gäller deras förmåga att i tid se och hantera ändrade lägen, hantera alla krigets domäner, göra det även utan tillit till underlydande i krig, rehabilitera försvarsmakten efter bakslag, genomföra förändringar och göra det i samspel med försvarsministrar. Ingen liten kravlista

En nyckelfigur är förstas Moshe Dayan för både sin offensiva vilja och ovilja att ta till sig pansargeneralernas krav på stridsvagnsvapnets dominans. Yitzak Rabin med flygvapenledningens fria händer att avgöra sexdagarskriget 1967, David Elazar tvingad att sätta in en föregångare som generalstabens representant och överrock till en ovan

militärbefälhavare i Yom Kippur-kriget, Dan Shomron utan blick för den första intifadan, Dan Halutz, med sina problem under det andra Libanonkriget 2006, är andra fall som sticker ut.

TITEL:

Confidence Man; The Making of Donald Trump and the Breaking of America

FÖRFATTARE:

Maggie Haberman

FÖRLAG:

Mudlark, HarperCollins Publishers; Penguin Press, 2022

Maggie Haberman ska inte läsas för nyheter om Trump. Det mesta finns redan skrivet om hans bidrag till en brutalisering av USA, dess nationella misslyckande. Men som infödd New York-bo från Queens och med bred pressbakgrund från bl a tabloiden *New York Post* visar hon en överlägsen förmåga att belysa drivkrafterna hos den man som gav Vita huset dess bottenläge i amerikansk historia. Hennes bok är idag den bästa källan till att förstå honom.

Expresidenten är sprungen utanför den miljö av politiker och byggherrar vilkas drivkrafter är att rota sig i och behärska Manhattans glamorösa Upper East Side. Inför dess eliter har han som utomstående känt sig osäker och tillplattad, hur skicklig han än varit att som halvmisslyckad affärsman ta steget till showbusiness, spelpassioner och allt han kunnat sätta sitt namn på. Banker har låtit honom hållas. Med en obehagligt genial förmåga att göda opinionen och vinna sympatier ("som en av oss") hos grupper som hatar uppåt har Trump övermätt massmedier med sitt från andra mörkmän inlärda credo: attack, attack och åter attack.

Genom att haka på extremistiska rörelser, med hugg i ryggen, ryktesspridning och för-

ödmjukelse av underhuggare och alla andra inställsamma nådde han som längst. 2016 gick det bättre än han trodde, 2020 sämre. 2024 är han i alla fall ingen överraskningarnas man.

TITEL:

Master of the Game; Henry Kissinger and the Art of Middle East Diplomacy

FÖRFATTARE:

Martin Indyk

FÖRLAG:

Alfred A. Knopf, New York, 2021

Henry Kissinger skyttelresor åren 1973–1975 hör till de märkligaste i diplomatins historia. Mobiliserad av Yom Kippur-kriget bedrev han, med sin förmåga att dupera och övertala, ett intensivt reparationsarbete för att först befästa parternas vapenvila och därefter avspänning längs Suezkanalen och på Golan. Resultatet, i Egyptens fall senare faktiskt fred med Israel, består än i denna dag. Inte minst märkvärdigt är hur Kissinger förmådde verka under både Vietnamkrigets och Watergatekrisens slutfas med en Nixon i nyckfull och farlig upplösning.

Ett av Kissingers mål var att få bort Sovjetunionens inflytande i Mellanöstern. Som Wienkongressens arvtagare såg han annars stormakternas roll som given, men fick lära sig att även mindre stater kämpade för sin sak. Palestinierna förmådde han aldrig att ta itu med. Ömtåligast var hanteringen av Israel som ju stod inför att ge upp sina militärt dyrbara segrar. Egyptens Anwar Sadat blev faktisk något av en förhandlingsspelets bundsförvant.

Skriven av en annan diplomat med motsvarande erfarenhet av kravet på balansgång i regionen har boken redan hälsats som den "definitiva historien" som "måste läsas". En nästan andlös analys av Kissingers steg för

steg-lösningar dag för dag, minut efter minut, utmynnar i kloka reflexioner om statskonstens förutsättningar.

TITEL:

The Pope at War: The Secret History of Pius XII, Mussolini and Hitler

FÖRFATTARE:

David I. Kertzer

FÖRLAG:

Penguin Random House, New York, 2022

För krigsgenerationen var Pius XII en av de mest kända påvarna, spröd, glasögonprydd, asketisk, alltid i vitt. Vid sidan av de mörka monstren: Stalin, Hitler och (något mer parodisk) Mussolini ett slags motgestalt. Nja. Stalin personifierade kommunismen i vilken han såg det stora hotet mot Europa. Med de två andra befann han sig i ett slags förhållanden. Men han stod inte upp mot dem, skrämdes av dem, utnyttjade inte sin ställning. Det var de som utnyttjade honom. Han förmådde aldrig att värna offren för vare sig nazism eller fascism

Man kan säga att han hade otur att nå sin höga position på tröskeln till den andra katastrofen: ett nytt, större världskrig. Företrädaren, som han tjänat som nr två, Pius XI, var en stridens man, men det var inte han med sina utmejslade uttalanden. Hans landsmän, som själva gärna klädde sig i offrens roll, såg honom som en heroisk figur: Men andra har i honom sett den bräckliga maktmänniskan: en succé i att skydda katolska kyrkans institutionella intressen, dock ett misslyckande som moraliskt ledare. Jagade judar hade föga att hämta i hans katolska värld.

Boken, byggd på delvis nytt material om t ex okända kontakter Pius-Hitler, befäster mest bilden av en ledare som i en ödestid inte höll måttet. Men på köpet får läsaren

en ganska inträngande bild av Mussolini och det folk han förde vilse till slutet, i hans fall blodigt.

TITEL:

Reign of Terror: How the 9/11 Era Destabilized America and Produced Trump

FÖRFATTARE:

Spencer Ackerman

FÖRLAG:

Penguin Books, USA, 2022

För den Pulitzer-belönade författaren är Donald Trump en av värsta sortens New York-bor: vita rasister, företagsvampyrer, mediaskrävlare och fastighetsägare; en samhällets skadegörare. Men hans är inte hela skulden. "Det värsta terroristangreppet i amerikansk historia" kallas här Timothy McVeighs bombdåd 1995. Denne dömdes enligt lagen, fast folk inte kunde tro en vit amerikanare om illgärningar. Lättare att begripa var 9-11. Och det krig mot terrorn som Bush d y inledde pekade, tvärtemot vad presidenten än sade, på något suddigt sätt ut *alla* muslimer.

Svaret på chockerna sägs ha gjort USA självt till en antimuslimsk terrorstat, där demokrater inte uppträtt mer sansat än republikaner. Obama ville göra kampen "mer laglig", men höll med sina drönare igång det. Enligt boken missade han chansen att avsluta jakten på fiender, när han inte kallade elimineringen av Osama bin Laden för ett fullbordat åtagande. Frågan är om det ha gjort slut på det ständiga krigande som Hillary Clinton ville fullfölja, fast det i Mellanöstern/Afghanistan lett USA in i olycka efter olycka. Vinstchansen ter sig inte glasklar.

Nu kom istället Trump med eggande bilder, som om det var ett återtagande av ny-

byggarnas historiska våldsframfart och fantasier om raskrig som skulle göra USA stort och mäktigt igen.

Vad han ville få slut på var 2000-talets bakslag, medan en osäker Biden står för tillnyktring.

TITEL:

The Words That Made US. America's Constitutional Conversation, 1760–1840

FÖRFATTARE:

Akhil Reed Amar

FÖRLAG:

Basic Books, New York, 2021

Historiker missar juridikens roll för USA:s uppkomst, statsvetare tappar historien. Denna dubbla saknad om vad som gjorde folket i elva brittiska kolonier till amerikanare vill författaren, med indiskfödda föräldrar, reparera i ett digert arbete om tre delar omfattande åren 1760–2020. Ett svar är *orden*, samtalet med många delaktiga i en världshistorisk nyskapelse.

Den nu föreliggande första delen gäller ”grundar-decennierna”: 1760, när John Adams och andra efter Englands seger i franska och indiankrigen (sjuårskriget) ifrågasatte dess skydd och den nye kungen George III:s makt, 1776 när en kvintett med Thomas Jefferson främst skrev oavhängighetsförklaringen, och 1789, när en federation av självständiga stater blev en union som gjord för George Washingtons roll och fylld med praktiskt-konstitutionellt innehåll av hans ”pojke”, invandraren Alexander Hamilton. Dessa två jämte portalgestalten Benjamin Franklin och presidenterna Adams, Jefferson och James Madison, räknas som ”de sex stora”.

Jefferson, full med fraser, ges lågt betyg fast han nära fördubblade USA:s yta med 1803 års Louisianaök av Napoleon; han borde här ha bromsat slaveriet men gjorde

inte det. Boken går fram till 1840 när president Andrew Jackson höll emot de ledare i slavstaterna som ville nullifiera, d v s rösta ned, federala lagar. Ett fortsatt samtal om unionen – tills kriget kom.

TITEL:

Blitzkrieg: The Invasion of Poland to the Fall of France

REDAKTÖRER:

Stephen Hart and Russell Hart

FÖRLAG:

Osprey, Great Britain, 2021

Inget land har som Tyskland chockat en hel värld med sin förmåga på slagfältet. På mindre än ett år, från hösten 1939 till sommaren 1940, knäckte det sina motståndare med oanat snabba och resoluta manövrer. Polen, som saknade resurser att försvara sig på djupet, betvingades av mestadels lätta övningsstridsvagnar. I Danmark-Norge förmodade knappt övat tyskt infanteri tränga fram i samma höga tempo. Nederländerna, Belgien, Frankrike och en brittisk expeditionskår klarade man av trots trafikkaos och utan att besvärans av risktaganden.

Man kallade det för ”blitzkrieg”, fast de tyska befälhavarna inte hade något namn på vad de åstadkom, grundat inte minst på en tradition att avgöra saken skyndsamt; för längre krig saknade detta land utan naturligt starka gränser strategiska förutsättningar. Många har skrivit om detta tyska framgångsskede, och boken löper längs väl plöjd mark. Man känner igen sig i mängden pilar, färgkartor, bilder och inte minst tecknade stridsscener som illustration av obligatoriska ”order of battle” som utmärker Ospreys skrifter om fälttåg och bataljer. Här görs det i storboksskala. Den som vill grotta ned sig i militära detaljer är att lyckönska.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.